

Aino Sikkinen

**KESTÄVYYSRAPORTOINNIN
LUOTETTAVUUS JA
VARMENNUSPERIAATTEET EU:SSA
AGENTTITEORIAN VIITEKEHYKSESSÄ**

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Huhtikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Aino Sikkinen: Kestävyysraportoinnin luotettavuus ja varmennusperiaatteet EU:ssa agenttiteorian viitekehyksessä
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kauppatieteiden tutkinto-ohjelma, Yrityksen laskentatoimi
Huhtikuu 2023

Kestävyteen ja yritysvastuuseen liittyvien teemojen käsitteleminen on tänä päivänä merkittävä osa yritysten raportointia. Kestävyysraportoinnin taustalla on sidosryhmien lisääntynyt kiinnostus ja tarve saada informaatiota yritysten kestävyystoimista. Lisäksi yrityksiin kohdistuvien riskien luonne muuttuu jatkuvasti ja kestävyysteemat vaikuttavat yritysten operatiiviseen toimintaa. Haasteen kestävyysraportoinnille tuo sen moninainen ja puutteellinen sääntely, minkä vuoksi raportoinnin vertailtavuutta ja luotettavuutta on kyseenalaistettu. Edellä mainittuun ongelmaan on pyritty löytämään jatkuvasti uusia ratkaisuja, joista yksi keskeisimpiä on Euroopan Unionin uusi lainsäädäntö, CSR-direktiivi.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää EU:n näkökulmasta, millaiset tekijät vaikuttavat kestävyysraportoinnin luotettavuuteen ja keskeiset tutkimuskysymykset keskittyvät CSR-direktiivin sekä varmennuksen rooliin kestävyysraportoinnin luotettavuuden lisääjinä. Paremmen yleiskuvan ja ymmärryksen saamiseksi tutkimuksessa selvitetään myös muita luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimus toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jonka taustoittavina teorioina toimivat agenttiteoria sekä laskentatoimen tuottama informaatio. Tutkimuksen aineistoon valittiin 12 ilmiötä käsittelevää aikaisempaa tutkimusta. Yhteyksien löytämiseksi ja kokonaiskuvan muodostamiseksi aineiston analysoinnissa on käytetty aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, ettei kestävyydelle ole universaalia määritelmää, eikä yhtenäistä käsitystä siitä mitä se pitää sisällään. Näin ollen ei ole myöskään yksiselitteistä kiteyttää kestävyysraportoinnin luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä. On kuitenkin selvää, että kestävyysraportoinnin kentällä on valtavasti potentiaalia, jota pystytään todennäköisesti hyödyntämään tulevaisuudessa tehokkaammin. Tämän tutkimuksen pohjalta CSR-direktiivillä voidaan nähdä olevan murroksellinen vaikutus kestävyysraportoinnin luotettavuuteen ja se vastaa moniin kriittisiin kysymyksiin. CSRD lisää myös varmennuksen merkitystä tekemällä siitä jatkossa pakollista ja luomalla yhtenäiset ohjeistukset varmennuksen suorittamiselle. Vaikka varmennusta voidaan pitää yhtenä avainelementtinä kestävyysraportoinnin luotettavuuden lisäämisessä, tulee sen tuomiin vaikutuksiin suhtautua kriittisesti, eikä sen voida todeta yksinään pystyvän poistamaan aiheeseen liittyvää kritiikkiä. Tutkimustulosten valossa voidaan kuitenkin todeta, että tilintarkastajien rooli varmentajina nähdään tärkeänä ja positiivisena kestävyysraportoinnin luotettavuutta arvioitaessa.

Avainsanat: Kestävyysraportointi, CSR-direktiivi, kestävyysraportoinnin direktiivi, kestävyysraportoinnin varmennus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	4
1.1 Tutkimuksen taustoitus.....	4
1.2 Keskeiset käsitteet	5
1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	6
1.4 Tutkimuksen rakenne ja rajaukset	7
2. KESTÄVYYSRAPORTOINNIN LUOTETTAVUUS.....	9
2.1 Agenttiteoria ja laskentatoimen tuottama informaatio.....	9
2.2 Kestävyysraportointi.....	10
2.3 Kestävyysraportoinnin direktiivi	12
2.4 Kestävyysraportoinnin varmennus	14
2.5 Teoreettisen viitekehyksen yhteenveto	17
3. AINEISTO JA MENETELMÄ.....	18
3.1 Aineisto	18
3.2 Menetelmä	21
4. TUTKIMUKSEN TULOKSET	23
4.1 Tutkimusaineiston tulokset.....	23
4.2 Kestävyysraportoinnin luotettavuutta heikentävät tekijät.....	25
4.3 Kestävyysraportoinnin luotettavuutta parantavat tekijät.....	27
5. JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI	30
5.1 Johtopäätökset	30
5.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi ja jatkotutkimus-mahdollisuudet.....	32
LÄHTEET.....	34

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustoitus

Viime vuosina ihmisten tietoisuus ja halukkuus tehdä kestäviä ja vastuullisia valintoja on kasvanut merkittävästi. Tämä on heijastunut myös organisaatioiden kestävyystietoja koskevaan julkiseen keskusteluun, jonka määrä on selkeästi lisääntynyt. Erityisesti sijoittajayhteisön keskuudessa kestävyystietojen kysyntä on kasvanut, mikä johtuu organisaatioihin kohdistuvien riskien muuttuvasta luonteesta ja näiden riskien tiedostamisesta (Euroopan parlamentti & neuvosto, 2022). Lisäksi Euroopan parlamentin ja neuvoston hyväksymän direktiivin (EU) 2022/2464 (kestävyysraportoinnin direktiivi) mukaan nykymarkkinoiden käytännöt ja esimerkiksi kansalaisten yleisen tietoisuuden lisääntyminen liittyen ympäristövaikutuksiin ovat kasvattaneet kestävyystietojen kysyntää. Näin ollen aihe on ajankohtainen monesta syystä ja koska kestävyysraportit vaikuttavat organisaation sidosryhmien päätöksentekoon, on niiden oltavat luotettavia ja vertailukelpoisia. Esimerkiksi sijoittajat pitävät kestävyysraporttien vertailukelvottomuutta sijoituspäätöksiä hankaloittavana tekijänä (Amel-Zadeh & Serafeim, 2018). Kuitenkin vielä viime vuosiin saakka kestävyysraportointi on ollut vapaaehtoista, minkä lisäksi raportit ovat olleet hyvin vapaamuotoista. Tämä on johtanut siihen, että yritys on voinut itse päättää mitä se sidosryhmilleen raportoi ja mitä jättää raportoimatta ja näin ollen kestävyysraporttien luotettavuutta ja merkityksellisyyttä on kyseenalaistettu.

Luotettavuusongelmaa on pyritty kitkemään jo aiemmin erilaisilla ohjeistuksilla, kuten GRI (Global Reporting Initiative) ja Euroopan Unionin uudella kestävyysraportoinnin direktiivillä, CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive), tulee olemaan suuri vaikutus kestävyysraportoinnin kentällä. Uudistus on osa EU:n vihreän kehityksen (Green Deal) ohjelmaa. Kestävyysraportoinnin direktiivin tavoitteena on parantaa kestävyysraportoinnin luotettavuutta, vertailtavuutta sekä informaation merkityksellisyyttä. Tutkimusten mukaan organisaatiot voivat hyötyä korkealaatuisesta kestävyystietojen raportoinnista, minkä lisäksi se tarjoaa parempaa vuoropuhelua ja avoimuutta organisaation ja sen sidosryhmien välille. (Euroopan parlamentti & neuvosto, 2022). Organisaatioiden menestystä ei enää mitata pelkän

taloudellisen ulottuvuuden eli maksimaalisen voiton tavoittelun perusteella, vaan sen selviytymiseen vaikuttavat tavat, joilla organisaatio vastaa sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista aiheutuviin riskeihin (Manes-Rossi, Tiron-Tudor, Nicolo & Zanellato, 2018).

1.2 Keskeiset käsitteet

Tämä tutkielma käsittelee kestävyysraportointia ja sen luotettavuutta EU:ssa. Lisäksi tutkielmassa tuodaan esiin raportoinnin varmennusperiaatteet EU:ssa ja erityisesti niiden merkitys luotettavuuden lisäämisessä. Suomen Tilintarkastajat ry (2021) on koonnut verkkosivuilleen tilintarkastajille suunnatun kestävyysosanaston, joka auttaa ymmärtämään kestävyysraportoinnin taustaa, termejä ja toimijoita. Tässä tutkielman osiossa käsitellään tutkimusaiheen kannalta olennaisimpia käsitteitä ja avataan niiden sisältöä.

Suomen YK-liiton mukaan kestäväällä kehityksellä (Sustainable Development) tarkoitetaan maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa kehitystä, joka turvaa sekä nykyisille että tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Kestävälle kehitykselle ei ole kuitenkaan universaalista määritelmää, eikä yhtenäistä käsitystä siitä mitä se pitää sisällään ja kuinka se voidaan saavuttaa. Tässä tutkimuksessa kestäväällä kehityksellä tarkoitetaan sekä ympäristöön- että yhteiskuntavastuuseen liittyviä tekijöitä, eli se pitää sisällään yrityksen taloudellisen, ympäristöllisen, sosiaalisen ja hallinnollisen suorituskyvyn ja sen toiminnan vaikutukset. Kestävän kehityksen toimista informoidaan kestävyysraportoinnilla. Euroopan komissio käyttää CSR-direktiiviehdotuksessaan termiä kestävyysraportti ja näin ollen kestävyysraportti-käsite on vakiintunut paljon käytössä olleen vastuullisuusraportti-käsitteen rinnalla. Suomen Tilintarkastajat ry:n (2021) mukaan kestävyysraportti on suppeampi käsite vastuullisuusraportista, joka on melko vapaamuotoinen kooste yrityksen vastuullisuudesta. EU:n CSR-direktiivi määrittelee kestävyysraportoinnin vaatimukset ja standardit, joita yritysten tulee tulevaisuudessa hyödyntää kestävyysraportoinnissaan. CSR (Corporate Social Responsibility) viittaa yrityksen yhteiskuntavastuuseen ja EU:n CSR-direktiivi vahvistaa sääntöjä ja standardeja, jotka koskevat yritysten sosiaalista, ympäristöä ja hallintoa koskevaa raportoitavaa tietoa (Euroopan komissio, 2021).

Kestävyysraportoinnin varmennuksella tarkoitetaan puolestaan ulkoisen toimijan antamaa lausuntoa kestävyysraportoinnin luotettavuudesta. Yleensä varmennuksen suorittaa joko auktorisoitu tilintarkastaja tai muu palveluntarjoaja, kuten vastuullisuusasiantuntija. Varmennuksen tarkoituksena on varmistaa, että yritys kerää, tulkitsee ja raportoi dataa luotettavalla tavalla (Farooq & de Villiers, 2017).

1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on arvioida kestävyysraportoinnin luotettavuutta kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin. Luotettavuuden näkökulma on keskeinen, sillä kestävyysraportointia on kritisoitu juuri sen merkittävyyden ja uskottavuuden vuoksi. Ei ihme, sillä kunnollisen ohjeistuksen puuttuessa on raporttien luotettavuus ja vertailtavuus heikolla tasolla. Tämän tutkielman avulla pyritään tuottamaan syventävää tietoa kestävyysraportoinnin luotettavuuden ongelmista ja vastaamaan siihen, miten Euroopan Unionin CSR-direktiivi sekä kestävyysraporttien varmennus vaikuttavat raporttien luotettavuuteen. Lisäksi tutkielman lähtökohtana ovat agenttiteoria ja epäsymmetrinen informaatio, jotka ohjaavat tutkimuksen suuntautumista.

Yksi keskeinen osa CSR-direktiiviä on uudistus koskien kestävyysraportoinnin varmennusta, mikä tekisi varmennuksista jatkossa pakollista. Raportoinnin varmennuksella lähtökohtaisesti pyritään lisäämään raporttien laatua, luotettavuutta ja vertailtavuutta. (Euroopan komissio, 2021.) Tutkielman avulla pyritään syventämään yleistä käsitystä kestävyysraportoinnin varmennuksen asemasta luotettavuuden lisäämisessä tilintarkastajien näkökulmasta. Vaikka tällä hetkellä EU:n direktiivissä ei säädelä sitä, kuka varmennuksen antaa ja tilintarkastajien lisäksi varmentajan voi toimia muu riippumaton varmennuspalvelun tarjoaja, on tilintarkastajien näkökulman valitseminen perusteltua, sillä tilintarkastajat suorittavat tällä hetkellä noin kaksi kolmasosaa kestävyysraportoinnin varmennuksista (Silvola & Vinnari, 2021). Lisäksi Suomen Tilintarkastajat ry:n (2022) mukaan tilintarkastajat ovat tarjonneet organisaatioiden kestävyysraporttien liittyvien tietojen varmennusta jo yli kahden vuosikymmenen ajan ja näin ollen heidän asiantuntemuksensa on rakentunut jo melko vankaksi kestävyysraportoinnin puolella. Myös Euroopan komission (2021) ehdotuksen mukaan tilintarkastajien toimiminen kestävyysraportoinnin varmentamisessa yhtenäistää taloudellisia

tietoja kestävyystietojen kanssa, mikä on tärkeää kestävyysraportoinnin tavoitteen kannalta, jonka mukaan kestävyysraportointi pyritään nostamaan taloudellisen raportoinnin kanssa rinnakkain.

Lähtökohtana on, että organisaatiot tekevät kestävyysraportointia todellisena pyrkimyksenä vastata yhteiskuntavastuun vaatimuksiin, mutta kyseessä voi olla myös symbolinen ele, jolloin se pyrkii vain parantamaan imagoaan, eikä tosiasiassa pyri puuttumaan ympäristöllisiin ja sosiaalisiin ongelmiin sen toimintaympäristössä. Tätä voidaan kutsua viherpesuksi, joka Lyon & Montgomery (2015) määritelmän mukaan tarkoittaa yrityksen kommunikaatiota, jolla pyritään vääristämään ihmisten käsitystä yrityksen toiminnasta todellisuutta vastuullisemmaksi. KPMG:n (2011) maailmanlaajuisen tutkimuksen mukaan 41 prosenttia haastatelluista yritysjohtajista mainitsi halun parantaa yrityksen mainetta kestävän kehityksen päätekijänä. Viherpesu näkyikin erityisesti kestävyysraportoinnissa, mutta jatkuvasti yhtenäistyvät standardit ja lainsäädäntö vähentävät viherpesua ja tekevät yritysten kestävyysviestinnästä luotettavampaa (Lyon & Montgomery, 2015). Myös CSR-direktiivin yhtenä tavoitteena on välttää viherpesua ja varmistaa kestävyystietojen luotettavuus. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on saada käsitys kestävyysraportoinnin luotettavuuden nykytilasta ja siitä mihin suuntaan luotettavuus on menossa CSR-direktiivin myötä. Tutkielman tavoitteista voidaan johtaa seuraavat tutkimuskysymykset:

- 1. Miten EU:n CSR-direktiivi vaikuttaa kestävyysraportoinnin luotettavuuteen?*
- 2. Millainen rooli varmennuksella on kestävyysraportoinnin luotettavuuteen?*

1.4 Tutkimuksen rakenne ja rajaukset

Tämä tutkimus koostuu viidestä pääluvusta, joista luku kaksi muodostaa tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen. Toisessa luvussa käsitellään kestävyysraportointia ja sen luotettavuutta yleisellä tasolla. Lisäksi luku käsittelee kestävyysraportoinnin direktiiviä ja raportoinnin varmennusperiaatteita EU:ssa; asioita, joilla kestävyysraportoinnin luotettavuutta pyritään parantamaan. Kolmas luku kuvailee käytettyä tutkimus- ja analyysimenetelmää sekä analysoitua aineistoa ja sen hankintaa. Neljännessä ja viidennessä luvussa käsitellään tutkimusongelmaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen muodossa ja ne muodostavat näin ollen

tutkimuksen analyysiosuuden. Lopuksi viidennessä luvussa luodaan yhteenveto ja johtopäätökset sekä jatkotutkimusmahdollisuudet.

Tutkimuskysymysten täsmentämiseksi tutkimuksessa tehdään joitakin rajoituksia. Tämä tutkimus on rajattu käsittelemään aihetta EU:n näkökulmasta. SDG (Sustainable Development Goals) -indeksin mukaan Eurooppa on suoriutunut kestävyysnäkökulman liittyvissä tavoitteissa huomattavasti paremmin kuin Yhdysvallat, Kiina, Etelä-Afrikka ja muu maailma vuosina 2019 ja 2021. Näin ollen kestävyysraportointi on osa laajaa maailmanlaajuista keskustelua, mutta siihen liittyvät säännöstely ja toimet korostuvat erityisesti Euroopassa ja EU:ssa (Dinh, Husmann, & Melloni, 2022). Lisäksi EU:n uudistuvalla lainsäädännöllä on suuri merkitys kestävyysraportoinnin kentällä, joten näkökulman rajaaminen on luonteva. Toinen keskeinen rajaaminen on rajata vastuullisuuden asiantuntijoiden näkökulma tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Rajaaminen on perusteltu, sillä heidän osuutensa kestävyysraportoinnin varmentajista on vähäinen verrattuna tilintarkastajiin.

2. KESTÄVYYSRAPORTOINNIN LUOTETTAVUUS

Tässä luvussa kuvaillaan tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia. Ensin esitellään agenttiteorian rooli yritysten raportoinnissa ja kuvaillaan laskentatoimen tuottaman informaation merkitystä peilaten tutkimuksen aiheeseen. Tämän jälkeen käsitellään kestävyysraportointia ja sen luotettavuutta yleisellä tasolla, minkä lisäksi esitellään EU:n kestävyysraportoinnin direktiivi sekä varmennusperiaatteet. Lopuksi luvussa on yhteenveto tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä.

2.1 Agenttiteoria ja laskentatoimen tuottama informaatio

Yritysten raportointi on tärkeää erityisesti lainsäädännön, sijoittajien ja muiden sidosryhmien sekä talouden hallinnan näkökulmista ja se on perustunut läpi historian taloudellisen informaation raportointiin. Jos kaikki tieto yrityksestä olisi markkinoiden saatavilla, olisi yrityksen fundamentaalinen arvo sama kuin yrityksen markkina-arvo (Scott, 2015), mikä tarkoittaisi sitä, että pörssinoteerattujen yritysten osakkeita vaihdettaisiin aina todelliseen hintaan. Näin ei kuitenkaan ole, vaan yrityksen ja sen sidosryhmien välillä vallitsee informaation epäsymmetria. Tämän takia yritysten tilinpäätösinformaation julkistamiselle on tarvetta. Myös kestävyysraportointiin liittyy vahvasti informaation epäsymmetria, eli tilanne, jossa yrityksen johdolla on enemmän tietoa yrityksen tilasta, kuin sen sidosryhmillä. Toisaalta kestävyysraportoinnin itsessään voidaan nähdä vähentävän informaation epäsymmetriaa, sillä ilman raportointia sidosryhmien olisi hankala havaita vastuullisuuteen liittyviä asioita yrityksen toiminnassa. (Bae, Masud, & Kim, 2018). Toisaalta taas täsmällisen ohjeistuksen puuttuminen on antanut johdolle mahdollisuuden raportoida vastuullisuudesta haluamallaan tavalla, ja sidosryhmät ovat joutuneet arvioimaan kuinka informaatiota tulisi hyödyntää. Näin ollen yrityksen ja sen sidosryhmien välisen tiedonvaihdon lisääntyminen ei ole välttämättä vain positiivinen ilmiö, sillä kestävyysraporttien antama kuva ei mahdollisesti vastaa todellisuutta.

Agenttiteoria ja informaation epäsymmetria ovat osittain vastaus kysymykseen siitä, miksi yritysten tulee tehdä sekä kestävyys- että taloudellista raportointia. Agenttiteorialla viitataan tilanteeseen, jossa yksi osapuoli (agentti) toimii toisen osapuolen (päämies) hyväksi (Jensen & Meckling, 1976). Kestävyysraportoinnin kontekstissa päämiehenä voidaan pitää yrityksen omistajia tai sidosryhmiä, joiden intresseissä on saada mahdollisimman luotettava ja tarkka kuva yrityksen kestävyystoimista. Agenttina puolestaan toimii yrityksen johto, joka vastaa kestävyysraportoinnin sisällöstä. Agentin ja päämiehen intressit eivät välttämättä kohtaa ja on mahdollista, että johto raportoi organisaation kestävyystoimista todellisuutta positiivisemmin, jolloin organisaatio näyttäisi ulospäin paremmalta. Päämies puolestaan haluaa saada organisaatiosta oikeaa ja totuudenmukaista tietoa, mikä voi synnyttää ristiriitatilanteita. Laskentatoimen tuottama informaatio puolestaan auttaa ratkaisemaan informaation epäsymmetriaa ja agenttiteorian aiheuttamia ongelmia tuottamalla tietoa yrityksen suorituskyvystä ja näin ollen antamalla läpinäkyvää tietoa yrityksen tilasta sen sidosryhmille. Laskentatoimi tarjoaa menetelmiä kestävyystietojen keräämiseen, mittaamiseen ja analysointiin. (Scott, 2015.) Agenttiteorian viitekehyksessä voidaan todeta, että yritysten kattava raportointi on elinehto yrityksille, sillä se auttaa lisäämään läpinäkyvyyttä, luotettavuutta ja vastuuta yritysten liiketoiminnassa.

Vaikka kestävyysraportoinnin luotettavuutta ja informaation olennaisuutta on vaadittu aina, on vaatimus kasvattanut merkitystään entisestään, kun sijoittajien ja rahoittajien kiinnostus organisaatioiden toiminnan kestävyteen ja vastuullisuuteen on kasvanut (Euroopan parlamentti & neuvosto, 2022). Tämä johtuu siitä, että rahoittajat ja sijoittajat ovat tottuneet korkeaan luotettavuuteen taloudellisen tiedon kanssa ja näin ollen vaativat sitä myös kestävyysraportoinnin kohdalla. Luottamusongelman yksi tekijöistä on yhtenäisten ohjeistusten ja standardien puuttuminen ja tätä ongelmaa EU:n uusi CSR-direktiivi pyrkii kitkemään.

2.2 Kestävyysraportointi

Paine ottaa yrityksen toiminnan vaikutukset laajemmin kuin pelkän sijoittajakeskeisen tilinpäätösinformaation ja toimintakertomuksen kautta on johtanut aina 1970 lähtien yritysten pyrkimykseen laajentaa raportointia sen ”sidosryhmiin” (Freeman, R.E., 2010). Vaikka

yrittäjien taloudelliset tiedot ovat edelleen keskeisessä asemassa, auttaa myös ei-taloudellisen tiedon informointi esimerkiksi sijoittajia arvioimaan sijoituksen tulevaa arvoa ja antaa heille mahdollisuuden valvoa pääoman käyttöä (Michelon, Trojanowski & Sealy, 2021). Näin ollen on selvää, että kestävyys ja vastuullisuus ovat teemoja, joita ei enää tänä päivänä voi sivuuttaa. Koska ihmiset ovat entistä kiinnostuneempia kestävästä ja vastuullisista valinnoista, ovat yritykset halunneet kertoa omasta vastuullisuuden tasostaan. Sen lisäksi yritysten ympäristövastuut ja -vaatimukset kasvavat koko ajan, mikä voi jossain tapauksissa merkitä kriittisiä asioita koko liiketoiminnan jatkuvuuden kannalta. Lisäksi eräät sijoittajat saattavat hyljeksiä yrityksiä, jotka eivät suorita raportointia kestävyystietojensa, sillä raportoimatta jättäminen lisää epäsymmetrisen informaation kuilua. Sen vuoksi näistä kestävyysvastuista ja niiden vaikutuksista on raportoitava läpinäkyvästi yritysten sidosryhmille ja osaltaan sijoittajien vaatimukset lisäävät yritysten painetta kattavaan raportointiin.

Kestävyteen liittyvien vastuiden raportointi, eli kestävyysraportointi, pitää sisällään sekä yrityksen oman toiminnan vaikutukset ympäristöön, ihmisiin ja yhteiskuntaan että erilaisten kestävyysseikoista syntyvien riskien ja mahdollisuuksien vaikutukset yritykseen (Vanhala, Ristaniemi & Dahlqvist, 2022). Tätä kutsutaan kaksoisolennaisuuden periaatteeksi (double-materiality), eli kestävyyttä tarkastellaan ikään kuin kolikon molemmilta puolilta. Olennaisuus määrittyy siis sekä yrityksen toiminnan vaikutuksista sen liiketoimintaympäristöön, minkä lisäksi yritysten on raportoitava ympäristön synnyttämistä vaikutuksista sen toimintaan. Lisäksi on olennaista, että raportoitava informaatio linkittyy yrityksen liiketoimintaan ja strategiaan, jolloin vastuullisuus ei jää vain irralliseksi asiaksi.

Tilinpäätösinformaatio perustuu Euroopassa tilinpäätösdirektiiviin ja kansainvälisiin standardeihin, mutta kestävyystietojen raportointiin on sovellettu jopa satoja toisiaan täydentäviä ja toistensa kanssa päällekkäisiä ohjeistuksia ja standardeja (Horsmanheimo, Kaisanlahti & Steiner, 2017). Ratkaisevaa on, että EU:n uusi lainsäädäntö, CSR-direktiivi, määrittelee ensimmäisen kerran yhteisen lakisäätetyn raportoinnin viitekehyksen yritysten ei-taloudellisille tiedoille. CSR-direktiivin mukaista raportointia ohjaavat Eurooppalaiset kestävyysstandardit, European Sustainability Reporting Standards (ESRS), jotka auttavat yrityksiä raportoimaan ympäristö- ja yhteiskuntavastuun mukaisista toimistaan ja mittaamaan ESG:hen (Environmental, Social, Governance) liittyviä riskejä. Vaikka kestävyysraportointi lisää yritysten julkistettavan informaation määrää ja näin ollen voi kaventaa informaation epäsymmetriaa, liittyy siihen myös ongelmia, joiden voidaan nähdä lisäävän tätä

agenttiongelmia johdon ja yrityksen sidosryhmien välillä. Taustalla tässä ovat esimerkiksi johdon todelliset intressit kestävyysraportointiin sekä kestävyysraportoinnin hajanainen kenttä ja täsmällisten raportointiohjeistusten puuttuminen.

2.3 Kestävyysraportoinnin direktiivi

EU-maiden osalta EU:n lainsäädäntö täydentää olemassa olevia kansallisia ja alueellisia säännöksiä mukaan lukien kestävyysraportointia koskevat määräykset. Yhteiskunta- ja ympäristövastuista raportointi kehittyivät irrallisiksi raporteiksi minkä lisäksi kestävydestä ja vastuullisuudesta raportointi on perustunut pitkälti yritysten omaan vapaaehtoisuuteen. Täsmällisen ohjeistuksen puuttuminen kasvattaa epäsymmetrisen informaation kuilua ja näin ollen synnyttää agenttiteorian mukaisen päämies-agentti-ongelman. Kuten jo aiemmin tuli ilmi, on mahdollista, että yrityksen johto raportoi yrityksen kestävyystoimista todellisuutta positiivisemmin. Lähtökohtana on, että yritykset tekevät kestävyysraportointia todellisena pyrkimyksenä vastata yhteiskuntavastuun vaatimukseen, mutta kyseessä voi olla myös ns. symbolinen ele, jolloin se pyrkii vain parantamaan imagoaan, eikä tosiasiaa pyri puuttumaan ympäristöllisiin ja sosiaalisiin ongelmiin sen toimintaympäristössä. Tämä lisää epäsymmetrisen informaation kuilua päämiehen ja agentin välillä ja yrityksen sidosryhmät saavat yrityksen toiminnasta vääristyneen kuvan. Tällainen yritysraportointi pyrkii kontrolloimaan ja manipuloimaan kirjanpito tiedon käyttäjille välittynyttä vaikutelmaa vääristämällä lukijoiden käsityksiä yrityksen toiminnasta ja saavutuksista. (Michelon ym., 2021.)

Ongelman taustalla on se, ettei kestävyysraportoinnille ole ollut täsmennettyjä ja yhtenäisiä ohjeistuksia, vaan yrityksillä on ollut vapaat kädet kestävyystietojen raportoinnissa. Näin ollen päämies-agentti-ongelman näkökulmasta on tärkeää, että yritys käyttää tiettyjä raportointi- ja varmennusperiaatteita, jotta kestävyysraporteissa esitettyihin tietoihin voidaan luottaa. Epäsymmetristä informaatiota on pyritty vähentämään jo aiemmin uusilla ohjeistuksilla ja esimerkiksi GRI:llä (Global Reporting Initiative) on ollut jonkin verran raporttien luotettavuutta parantava vaikutus sen pyrkiessä lisätä raporttien avoimuutta ja vertailukelpoisuutta. Näiden ohjeistusten käyttäminen on kuitenkin vapaaehtoista eli yritykset

voivat itse päättää niiden käyttönotosta. Tämä lisää kritiikkiä kestävyysraportointia ja sen luotettavuutta kohtaan. (Michelon, Pilonato & Ricceri, 2015.)

Euroopan Unionin uusi kestävyysraportointia koskeva lakimuutos, CSR-direktiivi, auttaa organisaation sidosryhmiä arvioimaan organisaation toimintaa ei-taloudellisesta näkökulmasta ja kannustaa lisäksi yrityksiä vastuullisempaan toimintaan, minkä lisäksi sen sisältämien ohjeistusten käyttöönotto on laajalti pakollista. CSR-direktiivi pitää sisällään useita vaatimuksia yritysten kestävyysraportointiin ja luo suuntaviivat yhtenäiselle raportoinnille. Euroopan komissio antoi direktiivien 2013/34/EU, 2014/95/EU ja 2013/50/EU uudelleentarkastuslausekkeista kertomuksen huhtikuussa 2021, jossa mainittiin ongelmia direktiivien vaikuttavuudessa.

”On merkittävää näyttöä siitä, että monet yritykset eivät julkista olennaisia tietoja kaikista tärkeistä kestävyysliittävistä seikoista, mukaan lukien ilmaston liittyvät tiedot, kuten kaikki kasvihuonekaasupäästöt, ja biologiseen monimuotoisuuteen vaikuttavat tekijät. Kertomuksessa myös mainittiin merkittävänä ongelmana kestävyystietojen heikko vertailukelpoisuus ja vähäinen luotettavuus. Lisäksi monilla yrityksillä, joilta käyttäjät tarvitsevat kestävyystietoja, ei ole velvollisuutta raportoida niitä. Sen vuoksi on selkeä tarve luotettavalle ja kohtuuhintaiselle raportointikehykselle, johon liitetään toimivia tilintarkastuskäytäntöjä, jotta varmistetaan tietojen luotettavuus ja vältetään viherpesu ja kaksinkertainen laskenta.” (Euroopan komissio, 2021, 14.)

Näin ollen Euroopan komissio esitti yritysten kestävyysraportointia koskevan CSR-direktiiviehdotuksen 21. huhtikuuta 2021, jonka tarkoituksena on poistaa edellä mainittuja puutteita ja lisätä organisaatioille lisää velvoitteita läpinäkyvämpään kestävyysraportointiin. Euroopan parlamentti ja neuvosto allekirjoittivat direktiivin 14.12.2022 tavallisessa lainsäätämisyksityksessä (COD) ja direktiiviä ryhdytään soveltamaan neljässä vaiheessa. Ensimmäisenä velvoitetaan tilivuotta 2024 koskeva raportointi vuonna 2025 niiden yritysten osalta, joihin jo sovelletaan muiden kuin taloudellisten tietojen raportointia koskevaa direktiiviä. Jatkossa direktiivin myötä kestävyysraportointia velvoitetaan myös pieniltä ja keskisuurilta pörssilistatuilta yhtiöiltä. Lisäksi direktiivissä vaaditaan ensimmäistä kertaa kestävyysraporttien varmennusta, jolla pyritään lisäämään raporttien sisältämän informaation luotettavuutta ja vertailtavuutta. (Euroopan komissio, 2021.) Kaiken kaikkiaan kestävyysraportoinnin direktiivi tulee vaikuttamaan merkittävästi kestävyysraporttien luotettavuuteen. CSRD tulee esimerkiksi yhdenmukaistamaan kestävyysraportointia ja laajentamaan raportointivaatimuksia, minkä lisäksi se varmistaa raportointiprosessin läpinäkyvyyden edellyttämällä ulkoisen varmennuksen raporttien tarkastamiseen. Lisäksi

CSRD vaatii, että organisaatiot sisällyttävät kestävyysuunnitelmat liiketoimintastrategiaansa, mikä edistää kestävä kehityksen tavoitteiden integrointia yrityksen toimintaa. (Euroopan parlamentti ja neuvosto, 2022). Yhteenvedona voidaan todeta, että CSR-direktiivin keskeisimmät uudistukset liittyvät sen soveltamisalaan, raporttien varmennukseen, raportoitujen tietojen yksityiskohtaisuuteen sekä tietojen parempaan saatavuuteen.

2.4 Kestävyysraportoinnin varmennus

Kestävyysraportoinnin varmennuksella tarkoitetaan toimeksiantoa, jossa raportoiva yritys rekrytoi ulkopuolisen varmennuspalvelun tarjoajan varmentamaan kestävyysraportointinsa ja antamaan tästä lausunnon. Lausunnon perimmäinen tarkoitus on parantaa ulkopuolisten luottamusta kestävyysraportissa esitettyyn informaatioon. (Farooq & de Villiers, 2017). Yrityksillä on usein erilaisia sisäisiä ja ulkoisia syitä kestävyysraportoinnin varmennukselle. Görtürkin ja Hahnin (2016) mukaan näitä voivat olla esimerkiksi yrityksen toiminnan läpinäkyvyyden parantaminen, kestävään kehitykseen liittyvän suorituskyvyn mittaaminen, johdon valvonnan ja muiden valvontajärjestelmien parantaminen sekä organisaation riskienhallinnan tehostaminen. On tärkeää huomioida, että varmennuksen kenttä muuttuu ja laajentuu jatkuvasti. Varsinkin kestävyysraportoinnin kontekstissa uudistuksia on tullut viime vuosina paljon ja niitä on lupa odottaa myös tulevaisuudessa.

Euroopan komission (2021) mukaan tarkoituksena on toteuttaa asteittainen lähestymistapa kestävyystiedoilta edellytettävän varmuustason parantamiseksi. Jotta kohtuullista varmuutta voidaan velvoittaa, komissio tekee arvioinnin sen selvittämiseksi, onko kohtuullinen varmuus tilintarkastajien ja yritysten saavutettavissa. Lopullisena tavoitteena on saada kestävyysraportointi samalle varmuustasolle taloudellisen raportoinnin kanssa, mikä tarkoittaa kohtuullisen varmuuden antavaa toimeksiantoa (Euroopan parlamentti ja neuvosto, 2022). Kohtuullisen varmuuden saavuttaminen on pitkän tähtäimen tavoite ja aluksi varmennuksissa riittää rajoitettu varmuus. Kohtuullisella varmuudella tarkoitetaan sitä, että tilintarkastajat suorittavat sen verran tarkastustoimenpiteitä, että riski tarkastuskohteen oikeellisuudesta on riittävän alhaisella tasolla ja voi näin ollen todeta kohteen olevan oikein. Rajoitettu varmuus saadaan puolestaan, kun tilintarkastaja voi todeta riskin tarkastuskohteen oikeellisuudesta

olevan riittävällä tasolla ja tilintarkastaja voi todeta, ettei hänen tietoonsa ole tullut seikkoja, jotka viittaisivat kohteen virheellisyyteen. (Suomen Tilintarkastajat, 2018.) Käytännössä rajoitetun varmuuden saavuttaminen vaatii suppeampia varmennustoimenpiteitä kuin kohtuullisen varmuuden saavuttaminen, minkä vuoksi se vaatii myös vähemmän kustannuksia. Koska riski tarkastuskohteen oikeellisuudesta pienenee siirryttäessä rajoitetusta varmuudesta kohtuulliseen varmuuteen, voidaan olettaa, että myös luotettavuus kasvaa. Näin ollen luotettavuuden näkökulmasta kohtuullinen varmuus on rajoitettua varmuutta parempi vaihtoehto.

CSR-direktiivin myötä kestävyysraportoinnin varmennuksesta tulee EU:n laajuisesti vaiheittaisella etenemisellä pakollista. Direktiiviudistuksen mukaan kestävyysraportin tulee jatkossa sisältyä toimintakertomukseen, jolloin se voidaan yhä enemmän rinnastaa tilinpäätöstietoon. Lisäksi tilintarkastuskertomukseen tulee sisällyttää kestävyysraportoinnin varmentamisen laajuutta koskeva kuvaus, minkä lisäksi tulee yksilöidä varmennusstandardit, joiden mukaan raportti on varmennettu. Kertomukseen tulee sisällyttää lausunto kestävyysraportoinnista ja varmennusraportti integroidaan osaksi tilintarkastuskertomusta. (Kestävyysraportoinnin direktiivi, 2022). Kestävyysraportoinnin direktiivi ei täsmennä varmennettujen tietojen laajuutta, mutta se edellyttää rajoitettua varmuutta seuraavista seikoista:

- 19 b artiklan mukaisesti hyväksytyjen raportointistandardien noudattaminen

- yrityksen suorittama prosessi näiden raportointistandardien mukaisesti raportoitujen tietojen tunnistamiseksi

- kestävyysraportoinnin merkitsemistä koskeva vaatimuksen noudattaminen artiklan 19 d mukaisesti

- asetuksen (EU) 2020/852 8 artiklan (taksonomia-asetus) raportointivaatimusten noudattaminen. (Suomen Tilintarkastajat ry, 2022.)

Tällä hetkellä varmennus saadaan erityyppisistä ja laajuisista kestävyysraporteista eri puolilla EU:ta. Tilintarkastajien Eurooppa-tason järjestö Accountancy Europe katsoo, että sidosryhmät saavat eniten tietoja, jos kestävyysraportit varmennetaan yhdenmukaisesti EU:n tasolla. Myös Suomen Tilintarkastajat ry:n mukaan kaikkiin varmennuspalvelujen tarjoajiin olisi sovellettava

samanlaisia vaatimuksia. He myös korostavat, että varmennusraporttien johdonmukaisuus kaikkialla EU:ssa on ratkaisevan tärkeää jatkuvan luottamuksen ja varmennustyön kannalta.

Tilintarkastajien rooli kestävyysraportoinnin varmennuksessa on vielä kiistanalainen. Tällä hetkellä EU:n direktiivissä ei säädellä sitä, kuka varmennuksen antaa ja tilintarkastajien lisäksi varmentajana voi toimia muu riippumaton varmennuspalvelun tarjoaja. Tällä pyritään siihen, että yrityksillä olisi laajemmat mahdollisuudet valita kuka kestävyystiedot varmentaa. (Kestävyysraportoinnin direktiivi, 2022.) Suomen Tilintarkastajat ry:n (2022) mukaan tilintarkastajat ovat tarjonneet organisaatioiden kestävyysraporttien liittyvien tietojen varmennusta jo yli kahden vuosikymmenen ajan ja näin ollen heidän asiantuntemuksensa on rakentunut jo melko vankaksi kestävyysraportoinnin puolella. Lisäksi CSR-direktiivi puoltaa tilintarkastajien ja tilintarkastusyhteisöjen roolia varmentajina. Perusteluina kestävyysraportoinnin direktiivissä mainitaan esimerkiksi se, että tilintarkastajat varmentavat jo tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen, mikä lisää johdonmukaisuutta taloudellisten tietojen ja kestävyystietojen välillä. Kestävyysraportoinnin varmennus voidaan nähdä tilintarkastuksen luonnollisena jatkumona, mikä osaltaan puoltaa tilintarkastajien roolia kestävyysraportoinnin varmentajina. Toisaalta kestävyysraportoinnin direktiivissä mainitaan tilintarkastusmarkkinoihin liittyvistä riskeistä. Liian keskittyneet markkinat voisivat vaarantaa tilintarkastajien riippumattomuuden ja nostaa tilintarkastuspalkkioita tai kestävyysraportoinnin varmennukseen liittyviä palkkioita (Kestävyysraportoinnin direktiivi, 2022).

Varmentajan tehtävänä on usein varmentaa sekä informaation luotettavuus että tehostaa asiakasyrityksen toimintaa. On mahdollista, että varmennuksen laatu kärsii, mikäli erilliset toimijat varmentavat yrityksen tilinpäätöksen ja kestävyysraportin. Sen vuoksi tilintarkastajien roolia kestävyysraportoinnin varmentajina voidaan pitää myös raporttien luotettavuuden näkökulmasta merkittävänä. Tämä johtuu varmentajan laajasta ymmärryksestä sekä varmennettavasta yrityksestä että toimialasta ja varmennuksessa käytettävistä metodeista. (Ruiz-Barbadillo & Martínez-Ferrero, 2020.) Koska kestävyysraportointi tuo tilinpäätösinformaation rinnalle lisätietoa yrityksen toimista, voidaan jo itsessään kestävyysraportointi nähdä tärkeänä tekijänä epäsymmetrisen informaation kaventajana (Healy & Palepu, 2001). Tutkimukset osoittavat, että yrityksen sidosryhmät vaativat riippumattoman tilintarkastajan käyttöä tilinpäätösinformaation varmennuksessa, mikä kertoo sidosryhmien uskonnuksesta, että tilintarkastajat lisäävät raporttien uskottavuutta ja luotettavuutta. Tämä korostuu etenkin pääoman tarjoajien keskuudessa, ja he vaativat usein tilintarkastajaa

rahoituksen ehdoksi. (Healy & Palepu, 2001.) Näin ollen on todennäköistä, että sidosryhmät uskovat tilintarkastajilla olevan keskeinen rooli myös kestävyysraportoinnin luotettavuuden lisäämisessä.

2.5 Teoreettisen viitekehyksen yhteenveto

Kestävyysraportointiin liittyy vahvasti eri teorioita, joiden näkökulmasta aihetta voidaan tarkastella ja perustella. Kuten jo aiemmin tuli ilmi, agenttiteoria sekä laskentatoimen tuottama informaatio ohjaavat tätä tutkimusta, minkä vuoksi näiden käsitteiden kertaaminen on olennaista. Jensenin ja Mecklingin (1976) esittämä agenttiteoria toimii tämän tutkimuksen teoreettisena pohjana, jotta kestävyysraportoinnin luotettavuutta on helpompi arvioida. Koska agenttiteoria kuvaa päämies-agentti-ongelmaa, jossa päämies palkkaa agentin toimimaan puolestaan epäsymmetrisen informaation vallitessa (Jensen & Meckling, 1976), voidaan agenttiteorian viitekehyksessä esittää kysymys siitä, miten yrityksen omistajat voivat olla varmoja, että johto toimii osakkeenomistajien edun mukaisesti. Epävarmuuden synnyttää informaation epätasainen jakautuminen yrityksen johdon ja sen sidosryhmien välillä. Näin ollen voidaan väittää, että informaation epäsymmetria on keskeinen tekijä kestävyysraportoinnissa. Väitettä tukee Healyn ja Palepun (2001) tutkimustulos, jonka mukaan yritysten raportoinnin ja tietojen julkistamisen vaatimus johtuu informaation epäsymmetriasta yrityksen johdon ja sidosryhmien välillä. Informaation epäsymmetria on laskentatoimen tuottaman informaation tärkein konsepti (Scott, 2015) ja teoria toimiikin lähtökohtana epäsymmetrisen informaation kaventamisessa ja näin ollen myös luotettavuuden parantamisessa. Laskentatoimen tuottama informaation peruseriaate on tarjota yrityksen sidosryhmille luotettavaa ja vertailukelpoista informaatiota yrityksen toiminnasta ja suorituskyvystä. Näin ollen se auttaa ymmärtämään, kuinka eri sidosryhmät, kuten rahoittajat ja sijoittajat, käyttävät kestävyysraportteja päätöksenteossaan. Laskentatoimen tuottama informaatio toimii välittäjänä yrityksen julkisen ja sisäisen tiedon välillä ja näin ollen edistää markkinoiden tehokkuutta parantamalla yrityksen osakkeiden hinnan heijastumista yrityksen todellisesta perusarvosta. (Scott, 2015). Laskentatoimen tuottaman informaation päätehtävänä voidaan siis nähdä agenttiteorian mukaisen epäsymmetrisen informaation vähentäminen.

3. AINEISTO JA MENETELMÄ

Tämä kandidaatintutkielma on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena ja tässä luvussa esitellään tutkimuksen aineisto sekä menetelmät, joilla aineistoa on analysoitu. Lisäksi tässä luvussa kerrotaan, miten aineisto on rajattu ja hankittu ja se, miten tutkimuksen analyysimenetelmiin on päädytty. Koska tämän tutkimuksen tavoitteena on saada parempi kokonaiskuva kestävyysraportoinnin luotettavuudesta ja ymmärtää siihen vaikuttavia tekijöitä, on kvalitatiivinen tutkimus luonteva menetelmäsuuntaus tälle tutkimukselle.

3.1 Aineisto

Tutkimuksessa tutkitaan aineiston avulla, kuinka luotettavina yritysten kestävyysraportteja voidaan pitää, mitkä ovat keskeiset luotettavuusongelmiin vaikuttavat tekijät ja miten näitä ongelmia pystytään kitkemään. Tutkimuksen aineistona on käytetty vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita laskentatoimen alan lehdistä. Kerätyt julkaisut asettuvat kestävyysraportoinnin ja raportoinnin varmennuksen kontekstiin. Tutkimuksen aineisto on rajattu vuodesta 2015 eteenpäin, sillä vuosi 2015 oli kriittinen virstanpylväs kansainvälisessä kestävyyskeskustelussa. Vuoden 2015 tärkeys kestävyiden kentällä on maailmanlaajuinen ja johtuu siitä, että silloin muun muassa YK:n jäsenet hyväksyivät kestävä kehityksen tavoitteet (SDG), minkä lisäksi Pariisin sopimus ilmaston lämpenemisen rajoittamiseksi solmittiin. Vanhemmat julkaisut rajattiin tämän tutkimuksen ulkopuolelle, jotta tieto on mahdollisimman relevanttia. Tutkimusartikkeleiden lisäksi tämän tutkimuksen kannalta keskeinen on EU:n julkaiseman CSR-direktiivin sisältö.

Aineiston keruu aloitettiin etsimällä kestävyysraportointiin liittyviä tieteellisiä julkaisuja useista eri tietokannoista. Tiedonhakuun käytettiin seuraavia tietokantoja: Andor, Google Scholar ja ProQuest. Aineiston luotettavuuden lisäämiseksi tutkimukseen valitut julkaisut ovat

vertaisarvioituja, minkä lisäksi tieteellisten lehtien laatu on varmistettu Julkaisufoorumin luokittelun avulla. Aiheen näkökulman vuoksi tutkimuksessa on käytetty artikkeleita myös sellaisista tieteellisistä lehdistä, joilla ei ole Julkaisufoorumin luokitusta, jotta aineistosta pystytään muodostamaan tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti kattava yleiskuva. Aineistonkeruulla on ollut tiettyjä kriteerejä, kuten se, että aineiston tulee olla vertaisarvioitu, julkaistu vuosina 2015–2023 sekä aineiston tulee linkittyä vahvasti tutkimuskysymyksiin. Edellä mainitut kriteerit on määritelty, jotta aineisto olisi linjassa tutkimustavoitteiden kanssa. Lisäksi kriteereillä pyritään takaamaan aineiston ajankohtaisuus, laadukkuus ja tieteellisyys.

Aineistonkeruussa on käytetty esimerkiksi seuraavia hakutermejä: *sustainable reporting, auditing and accounting, kestävyysraportointi, corporate sustainability reporting, sustainability assurance, sustainability reporting standards, sustainability reporting reliability, corporate social responsibility ja CSR reporting audit.*

Aineistonkeruun pohjalta tämän tutkimuksen aineistoksi valikoitui 12 viime vuosina julkaistua tieteellistä vertaisarvioitua artikkelia (taulukko 1). Aineisto jaettiin kahteen yläluokkaan tutkimuksen teorian mukaisesti; 1) kestävyysraporttien luotettavuutta vähentävät tekijät 2) kestävyysraporttien luotettavuutta lisäävät tekijät. Näistä yläluokista koostettiin alaluokkia yhdistävien tekijöiden kautta. Näin tutkimuksessa saadaan teoriaan pohjautuva systemaattinen yleiskuva kestävyysraportoinnin luotettavuuteen vaikuttavista tekijöistä Euroopan Unionissa.

Taulukko 1: Tutkimuksessa analysoitu kirjallisuus

Tekijät	Julkaisu	Julkaisu- vuosi	Julkaisupaikka
Michelon, G., Trojanowski, G. & Sealy, R.	Narrative Reporting: State of the Art and Future Challenges	2021	Accounting in Europe
Hummel, K. & Manuel, S.	Disclosure on the Sustainable Development Goals – Evidence from Europe	2021	Accounting in Europe
Manes-Rossi, F., Tiron-Tudor, A., Nicolò, G. & Zanellato, G.	Ensuring more sustainable reporting in Europe using non-financial disclosure- de facto and de jure evidence	2018	<i>Sustainability (Basel, Switzerland)</i> , 10(4), 1162–. https://doi.org/10.3390/su10041162

Krasodomska, J., Zieniuk, P., & Kostrzewska, J.	Reporting on Sustainable Development Goals in the European Union: what drives companies' decisions?	2023	<i>Sustainability (Basel, Switzerland)</i> , 14(2), 742–. https://doi.org/10.3390/su14020742
Primec, A. & Belak, J.	Legal and Managerial Demands of the New EU Legislation (CSRD) for the Future Corporate Governance Practices	2022	<i>Sustainability (Basel, Switzerland)</i> , 14(24), 16648–. https://doi.org/10.3390/su142416648
Stolowy, H. & Paugam, L.	Sustainability Reporting: Is Convergence Possible?	2023	Accounting in Europe
Michelon, G., Pilonato, S., & Ricceri, F.	CSR reporting practices and the quality of disclosure: An empirical analysis.	2015	<i>Critical Perspectives on Accounting</i> , 33, 59–78. https://doi.org/10.1016/j.cpa.2014.10.003
Merkel-Davies, D. M., & Brennan, N. M.	A theoretical framework of external accounting communication: Research perspectives, traditions, and theories	2017	<i>ACCOUNTING AUDITING & ACCOUNTABILITY JOURNAL</i> , 30(2), 433–469. https://doi.org/10.1108/AAAJ-04-2015-2039
Dinh, T., Husmann, A., & Melloni, G.	Corporate Sustainability Reporting in Europe: A Scoping Review	2023	Accounting in Europe, 20(1), 1–29. https://doi.org/10.1080/17449480.2022.2149345
Byrch, C., Milne, M. J., Morgan, R., & Kearins, K.	Seeds of hope? Exploring business actors' diverse understandings of sustainable development	2015	<i>ACCOUNTING AUDITING & ACCOUNTABILITY JOURNAL</i> , 28(5), 671–705. https://doi.org/10.1108/AAAJ-08-2013-1438
Alon, A., & Vidovic, M.	<i>Sustainability performance and assurance: Influence on reputation</i>	2015	<i>Corporate Reputation Review</i> , 18(4), 337-352. doi: https://doi.org/10.1057/crr.2015.17
Amel-Zadeh, A., & Serafeim, G.	Why and How Investors Use ESG Information:	2018	<i>Financial Analysts Journal</i> , 74(3), 87–103. https://doi.org/10.2469/faj.v74.n3.2

	Evidence from a Global Survey		
--	----------------------------------	--	--

3.2 Menetelmä

Tämä tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen ja se on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla pystytään kuvaamaan tutkittava ilmiö laaja-alaisesti ja luokittelemaan ilmiön ominaisuuksia (Salminen, 2011). Tutkimus edustaa Salmisen (2011) luokittelun mukaan integroivaa kirjallisuuskatsausta, sillä tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa jo tutkitusta aiheesta. Lisäksi sisällön kuvaileminen ja yhdisteleminen kriittisesti on integroivan kirjallisuuskatsauksen piirre, mikä näkyy tässä tutkimuksessa. Tutkimus on perustelua tehdä käyttäen kuvailevaa kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä, sillä kestävyysraporttien luotettavuutta ei ole juurikaan tutkittu ja tässä tutkimuksessa esiin nostetut luotettavuuteen vaikuttavat asiat, ovat vielä melko hajanaisia käsitteitä ja verrattain uusia.

Kvalitatiivinen tutkimus perustuu pitkälti tutkijan ominaisuuksiin ja tämän tulkintoihin, minkä vuoksi on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota tutkimuksen objektiivisuuteen ja luotettavuuteen. Tässä tutkimuksessa on pyritty lisäämään luotettavuutta harkitsemalla syvällisesti tutkimusprosessin elementtejä ja kuvaamalla avoimesta tutkimuksen eri vaiheita. Lisäksi tämän tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että siinä on käytetty monipuolista ja ajankohtaista aineistoa.

Tutkimusaineiston analyysissä pyritään etsimään yhtäläisyyksiä ja eroja sekä kokonaisuuksia tutkittavasta ilmiöstä, minkä vuoksi tutkielman aineiston analyysimenetelmänä hyödynnetään aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Siinä aineisto ohjaa analyysin tekoa ja aineistosta nostetaan esiin sen keskeisimmät asiat. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto niin, että se on mahdollisimman tiivis ja selkeä kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Analyysin tarkoituksena on muodostaa laadullisesta aineistosta yhtenäistä ja selkeää informaatiota kestävyysraportoinnin luotettavuudesta. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään, eli kirjoitetaan tiiviimpään muotoon ja samalla suomennetaan. Tämän jälkeen aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia, joiden perusteella aineisto ryhmitellään ylä- ja alaluokkiin. Lopuksi aineisto käsitteellistetään, eli siitä erotetaan tutkimuksen kannalta

olennainen tieto ja edetään johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Edellä mainittu analyysitapa sopii erityisen hyvin tähän tutkimukseen, sillä tarkoituksena on muodostaa aineistosta löytyvien käsitteiden avulla kokonaisvaltainen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä.

4. TUTKIMUKSEN TULOKSET

4.1 Tutkimusaineiston tulokset

Tässä alaluvussa tarkastellaan aineistona käytettävien tutkimusten tuloksia. Siitä, mitkä eri tekijät vaikuttavat kestävyysraporttien luotettavuuteen on useita eri esityksiä riippuen tutkimusten tarkemmista rajauksista ja suuntauksista. Kuitenkin tutkimuksissa esiintyviä ideoita yhdistää se, että kestävyysraporttien luotettavuudessa ja vertailukelpoisuudessa on isoja haasteita. Kaikissa tutkimuksissa on korostettu kestävyysraportoinnin ajankohtaisuutta ja nostettu esiin erityisesti Euroopan ja EU:n merkitys kestävyden edelläkävijänä verrattuna muihin alueisiin. Dinh ym. (2022) korostavat, että kestävyysraportointi on osa laajaa globaalia keskustelua, mutta sen sääntelyn tiheys on erityisen voimakasta Euroopassa ja EU:ssa. Yksi keskeinen haaste, joka nousi esiin monissa aineistona käytetyissä tutkimuksissa on määritelmä ”kestävälle kehitykselle.” Dinh ym. (2022) toteavat, ettei ”kestävälle kehitykselle” ole universaalista määritelmää eikä yhtenäistä käsitystä siitä, kuinka se voidaan saavuttaa. Myös Byrchin, Milnen, Morganin ja Kearinsin (2015) empiirinen tutkimus toteaa, että kestävä kehitys on jopa liike-elämässä moniarvoinen termi. Tämä moninaisuus paljastaa kestävään kehitykseen liittyvät jännitteet, jotka kertovat siitä, että kestävyystoimista raportointi on hyvin haastavaa ja vaatii vielä paljon työtä. Lisäksi erilaisten ehdotusten ja keskustelun pitkä historia on osoitus kestävyysraportoinnin haastavuudesta (Byrch ym., 2015).

Kaiken kaikkiaan kestävyysraportointi on nostanut yritysten sosiaalisen- ja yhteiskunnallisen vastuun taso. Yritysten yhteiskuntavastuulla, yrityksen läpinäkyvyydellä ja rehellisyydellä sekä liiketoimintaetiikalla ja uskottavuudella on olennainen merkitys yritysten pitkän aikavälin olemassaolon ja menestyksen turvaamiseksi (Primec & Belak, 2022). Kun yhteiskunnan huomio kestävään kehitykseen lisääntyy ja tietoisuus tulevista ympäristö- ja sosiaalisista haasteista paranee, sijoittajakeskeisyyttä ylläpitävien sääntelyaloitteiden mahdollinen ei-toivottu seuraus on saada yritykset raportoimaan siitä, kuinka uudet riskit ja mahdollisuudet vaikuttavat yritysten taloudelliseen tulokseen sen sijaan, että kerrottaisiin siitä, kuinka yritysten toiminta vaikuttaa kestävään kehitykseen (Michelon ym., 2021). Lähes kaikissa aineistona

käytetyissä tutkimuksissa nostettiin esiin juuri tämä kestävyysraportoinnin piirre. Onko kestävydestä ja yhteiskuntavastuusta raportoitu tosiasiallisena pyrkimyksenä vastata ympäristöllisiin ja sosiaalisiin ongelmiin yrityksen toimintaympäristössä, vai onko kyse vain symbolisesta eleestä, jolla yritys pyrkii parantamaan omaa imagoaan?

Akateeminen tutkimus tunnustaa laajalti, että eri sidosryhmillä voi olla erilaiset tiedontarpeet, joten yksi tapa raportoida yrityksen toimista on vaikea sovittaa kaikille. Kestävyysraportoinnilla on valtava potentiaali vastata eri sidosryhmien tietotarpeisiin, mutta tämä potentiaali on kuitenkin toistaiseksi suurelta osin käyttämättä, koska sidosryhmien odottaman tiedon ja tiedonantostandardien sisällön ja yritysten tekemien todellisten ilmoitusten välillä on eroja. (Michelon ym., 2021.) Kestävyysraportoinnin laatu ja luotettavuus ovat siksi moniulotteisia käsitteitä. Useat julkaisut käyttävät laadun määritelmiä, jotka perustuvat raportoinnin laadullisiin ominaisuuksiin, eli laatu määritellään luotettavuuden, olennaisuuden, vertailukelpoisuuden, neutraalisuuden, täydellisyyden jne. perusteella. Kestävyysraportoinnin yhteydessä raportoinnin laatu ja luotettavuus liittyy sen kykyyn täyttää vastuuvollisuus sen osakkeenomistajia, velkojia ja muita sidosryhmiä kohtaan. Sekä Michelin ym. (2015) että Michelin ym. (2021) korostavat tutkimuksissaan tiedon olennaisuuden merkitystä verrattuna raportoidun tiedon määrään. Tutkimuksissa saatujen tulosten mukaan suurempi tietomäärä yleensä laimentaa kestävyysraporteissa esitettyä olennaista informaatiota. Lisäksi käyttäjän näkökulmasta satojen sivujen raportti vaikeuttaa olennaisen tiedon havaitsemista ja ymmärtämistä. Tällainen käyttäytyminen, jossa yritys raportoi toimistaan mahdollisimman pitkästi, voidaan tulkita salaustekniikaksi, jossa olennainen tieto välitetään tavalla, joka vaikeuttaa sen löytämistä. Tämä viittaa siihen, että jotkut yritykset käyttävät kestävyysraportointia pikemmin sidosryhmien vaikutelman hallintaan kuin oikeasti vastuullisuuden työkaluna. (Michelon ym., 2015.) Lähes kaikissa aineistona käytetyissä tutkimuksissa tuodaan esiin se, kuinka paljon kestävyysraportointi on saanut kritiikkiä ja skeptisyyttä osakseen nimenomaan luotettavuuden näkökulmasta. Kuitenkin niissä nostetaan esiin myös raporttien potentiaali ja tekijöitä, joilla luotettavuuteen voidaan vaikuttaa positiivisesti.

4.2 Kestävyyseraportoinnin luotettavuutta heikentävät tekijät

Kestävyyseraportoinnin luotettavuuden arvioiminen edellyttää yrityseraportoinnin tarkoituksen pohdiskelua. Monet tutkimukset olettavat, että yrityseraporttien ensisijaiset vastaanottajat ovat taloudelliset sidosryhmät eli sijoittajat, kun taas kestävyysnäkökulma määrittelee laajemmat sidosryhmät ensisijaisiksi vastaanottajiksi, joille yrityksen tulisi olla tilivelvollinen (Michelon ym., 2021). Monissa tutkimuksissa esiinnoussut sidosryhmiin liittyvä kestävyseraportoinnin luotettavuusongelma on vaikutelmien hallinta. Tällä viitataan pyrkimykseen hallita ja manipuloida kirjanpitolietojen käyttäjille välitettyä vaikutelmaa. Kestävyysetietojen merkityksen kasvaessa mahdollisuudet vaikutelmien hallintaan voivat lisääntyä (Michelon ym., 2021). Vaikutelmien hallintaa tapahtuu pääasiassa vähemmän säännellyissä raporteissa, eli ilman täsmennettyjä ohjeistuksia ja standardeja kestävyseraportointi on hyvä esimerkki tästä. Sen vuoksi yhtenäisillä ohjeistuksilla voidaan nähdä olevan suuri merkitys kestävyseraportoinnin luotettavuuden lisäämisessä. Todisteita vaikutelmien hallinnasta on myös dokumentoitu tietyillä kestäväen kehityksen raportoinnin osa-alueilla, kuten biologinen monimuotoisuus (Michelon ym., 2021).

Hummelin ja Szekelyn (2021) mukaan useimmat yritykset määrittelevät kestäväen kehityksen tavoitteensa sen mukaan, mitkä ovat merkityksellisiä heidän liiketoimintansa kannalta, kun taas kriittisten arvioiden, yrityksen toiminnan todellisten kielteisen vaikutusten ja tulevaisuuteen suuntautuvien lausuntojen sisällyttäminen tavoitteisiin on vähäistä. Myös Alon ja Vidovid (2015) nostavat esiin todisteita, jotka tukevat näkemystä, jonka mukaan yritykset käyttävät kestävyseraportointia symbolisena toimenpiteenä legitimizeetin saamiseksi ja yleisön käsitysten hallitsemiseksi. Lisäksi heidän tutkimuksestaan selviää, että johtajilla ei ole johdonmukaista näkemystä siitä, mitä kestäväen kehityksen raportoimisella saavutetaan. Jotkut pitävät sitä mekanismina vuoropuheluun yrityksen sidosryhmien kanssa, kun taas toiset näkevät sen johtamisen työkaluna, jonka tarkoituksena on varmistaa sisäisten prosessien tehokkuus. Viime kädessä kirjallisuudessa on vahvaa näyttöä suhteellisen pitkän ajanjakson aikana siitä, että yritykset ovat taipuvaisia hallitsemaan mainettaan ja legitimizeettiään kestäväen kehityksen raportoinnin avulla ja antamaan kuvan, joka on mahdollisesti suotuisampi kuin taustalla oleva suorituskyky (Michelon ym., 2021). Tutkimuksissa esitettyjen tulosten perusteella on selvää, että lähtökohdat kestävyseraportoinnille ovat haastavat, minkä vuoksi raporttien luotettavuus ja uskottavuus ovat yleisiä huolenaiheita.

Kuten jo aiemmin tuli ilmi, tutkimuksissa todettiin laajemman tiedon ja pitkän raportin heikentävän kestävyysraportin luotettavuutta. Alonin ja Vidovicin (2015) tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että huonosti toimivilla yrityksillä on taipumus tarjota laajempia tietoja, jolloin olennainen tieto on vaikeaa löytää. Tämä olennaisten tietojen piilottaminen voidaan tulkita tavaksi salata todellisia kestävyystietoja kuvaamalla yritystä sitoutuneena ja naamioimalla tärkeitä paljastavia tekijöitä sen kestävyystoimista. Tietojen paljastamisen laajuudella on siis vain vähän yhteyttä kestävä kehityksen kanssa, eikä se siten ole hyvä indikaattori yritysten vastuullisesta ja yhteiskunnallisesta suuntautumisesta. (Michelon ym., 2015.) Koska yrityksen johto on vastuussa kestävyysraportoinnista, on sillä suuri harkintavalta noudatettujen kehysten, raportoidun tiedon laadun sekä saadun varmuuden suhteen. Tämä vaikuttaa heikentävästi kestävyysraporttien luotettavuuteen, sillä johtajien harkintavalta johtaa maailmanlaajuisesti hajallaan olevaan kestävä kehityksen julkistamismaisemaan (Dinh ym., 2022). Useimmissa tutkimuksissa tuotiin esiin, että kestävyysraportoinnin pakollisuus tulevaisuudessa, ei tule poistamaan hajallaan olevaa julkistamismaisemaa. Taustalla tässä on uusien ohjeistusten heikot määritelmät, jotka vaikeuttavat ohjeistusten täytäntöönpanoa ja näin ollen voivat johtaa kestävyysraporttien heterogeenisyyteen jopa maiden sisällä (Dinh ym., 2022). Heterogeenisyys johtaa kestävyysraporttien heikkoon vertailtavuuteen ja näin ollen vähentää raporttien luotettavuutta. Johdon harkintavalta kasvattaa myös vallan ja tiedon epäsymmetriaa. Informaation epäsymmetria onkin keskeinen aineistona käytettyjä tutkimuksia yhdistävä tekijä, joka nousi haasteeksi kestävyysraportoinnin luotettavuudelle. Yritykset saattavat raportoida riskeistä ja mahdollisuuksista, joilla on yritykseen taloudellisia vaikutuksia lyhyellä aikavälillä, pitkän aikavälin avoimuuden ja vaikutusten ja jopa koko yhteiskuntaan vaikuttavien tekijöiden kustannuksella (Michelon ym., 2021).

Amel-Zadehin ja Serafeimin (2018) saamien tulosten mukaan standardoinnin ja kvantifioinnin puute ovat tärkeimmät esteet kestävyystietojen integroinnille. Esimerkiksi jotkut sijoittajat totesivat, että luotettavuus ja standardit ovat suurimmat vastatuulet kestävyysraportoinnissa, minkä lisäksi sijoittajat korostivat raportoinnin ongelmana sitä, että se on vielä erittäin laadullinen lähestymistapa. Amel-Zadehin ja Serafeimin (2018) tutkimuksesta käy ilmi, että sijoittajien suurimmat haasteet integroida kestävyystietoa sijoitusprosesseihinsa ovat yritysten kestävyysraporttien välisen vertailukelpoisuuden puute ja kestävyysraportointiin liittyvien standardien puute. Lisäksi johdonmukaisten standardien puute ja palveluntarjoajien erot vaikeuttavat ei-asiantuntijoiden tulkintaa kestävyysraporttien sisällöstä (Alon & Vidovic, 2015).

Monet asiaankuuluvan kirjallisuuden esiin tuomista huolenaiheista viittaavat joihinkin luotettavuusvajeen muotoihin. Esimerkiksi Michelin ym. (2015) viittaavat tutkimuksessaan teknisen osaamisen ja varmuudentarjoajien riippumattomuuden puutteeseen. CSRD:n myötä muuttuvassa kestävyysraportoinnissa piilee mahdollisuus yrityksille uudistua ja kasvattaa luotettavuutta ja suorituskykyä sekä hallita riskejä. Näin ollen esimerkiksi työntekijöiden lisäkoulutus kestäväen kehityksen tavoitteista on tärkeää yrityksen kestäväen kehityksen mukaisten toimien uskottavuudelle ja luotettavuudelle (Krasodomska, Zieniuk & Kostrzewska, 2023).

4.3 Kestävyysraportoinnin luotettavuutta parantavat tekijät

Kuten jo edellä kävi ilmi, Dinh ym. (2022) kyseenalaistavat tutkimuksessaan uusien ohjeistusten sisältöjen heikkoja määritelmiä ja sen vaikutusta kestävyysraportointikentän hajaantumiseen. Kun tuloksia analysoidaan Euroopan ja EU:n näkökulmasta tulee hajaantumista lievittämään EU:n uusi lainsäädäntö ja ennen kaikkea CSR-direktiivi. On syytä lisätä, että tulevan CSR-direktiivin lisäksi kaksi muuta asetusta tuovat yritysvastuuseen ja kestävyysraportointiin liittyviä muutoksia EU:ssa. Taksonomia- ja kestäväen talouden tiedonantösäännökset ovat lisäraportointivaatimuksia, joiden avulla pyritään kanavoimaan pääomavirtoja kestäviin investointeihin ja näin ollen edistämään kestäväen kehityksen tavoitteiden saavuttamista EU:ssa. (Krasodomska ym., 2023.) Lähes kaikkien aineistona käytettyjen tutkimusten tuloksista selvisi, että ohjeistusten ja standardien puuttuminen on yksi keskeisimmistä haasteista kestävyysraportoinnin luotettavuudelle ja näin ollen uusilla ohjeistuksilla voidaan nähdä olevan selkeä positiivinen vaikutus raporttien luotettavuuteen.

Osassa tutkimusten tuloksissa todettiin suoraan, että täsmällisillä ohjeistuksilla voidaan parantaa raporttien luotettavuutta. Esimerkiksi Hummel ja Szekely (2021) osoittavat odottavansa kestävyysraporttien luotettavuuden parantuvan tulevaisuudessa ja nostavat merkittäväksi tekijäksi juuri EU:n CSR-direktiivin. CSRD:n merkitystä lisää Primecin ja Belakin (2022) tutkimuksen tulos siitä, että kestävyysraportoinnissa laatu ja luotettavuus ovat raportoinnin heikoin osa. Heidän tutkimustuloksensa osoittaa, että CSRD tulee parantamaan tätä laatuajetta tuomalla yhtenäiset raportointistandardit pakollisiksi laajalle yritysjoukolla

EU:ssa. Sen lisäksi, että CSRD:n tavoitteena on taata sidosryhmille laadukkaampaa kestävyystietoa, se pakottaa yritykset luovuttamaan tietoja yhä haastavampiin vaatimuksiin, joita on asetettu muissa säädöksissä, kuten taksonomia ja kestävän talouden tiedonantoasetus. Tällainen raportointi johtaa siihen, että yritysten tulee noudattaa täysin lainsäädäntöä ja mahdollisuus pelkkään sidosryhmien vaikutelmien hallintaan vähenee. Lisäksi CSRD:n tuomat muutokset edellyttävät yritysten johtajien ajattelun muuttamista vastuullisempaan tapaan johtaa yhtiöitä ja näin ollen harkinnanvallan kestävästä kehitystä kohtaan voidaan nähdä kaventuvan. Sellaisenaan CSRD edellyttää yrityksiltä laajempaa tietoa pakollisten raportointistandardien muodossa, jolloin raportteja voidaan verrata ja arvioida keskenään. Tämän lisäksi ensimmäistä kertaa kestävyysraportoinnin varmennuksesta tulee pakollista. (Primec & Belak, 2022.)

Michelon ym. (2015) pitävät ulkoista varmennusta yhtenä avainelementtinä kestävyysraportoinnin luotettavuuden lisäämisessä. He kuitenkin korostavat, ettei ulkoinen varmistus yksinään pysty kitkemään luotettavuutta koskevaa kritiikkiä. Vaikka kestävyysraportoinnin varmennus on yleistymässä, on kyseenalaistettu, missä määrin ulkopuoliset sidosryhmät pitävät sitä tärkeänä ja tuoko varmistus lisäarvoa raportoivalle yritykselle. Kritiikin syynä ovat epäjohtonmukaisuudet, jotka johtuvat maailmanlaajuisesti hyväksytyjen standardien puutteesta ja niiden laajasta valikoimasta (Alon & Vidovic, 2015). Esimerkiksi kaksi yleisimmin käytettyä kansainvälistä standardia ovat International Standards for Assurance Engagement (ISAE) 3000 ja yritysvastuun varmennusstandardi AA1000AS. ISAE3000 koskee niitä toimeksiantoja, jotka koskevat muuta kuin menneen ajan taloudellisen informaation tarkastusta ja sitä voidaan soveltaa monenlaisiin varmennustoimeksiantoihin. Toisen kestävän kehityksen varmennusstandardin, AA1000AS, on julkaissut brittiläinen voittoa tavoittelematon järjestö AccountAbility. Se edellyttää varmentajia arvioimaan tietojen luotettavuuden lisäksi myös sitä, kuinka yritykset hallitsevat kestävästä kehitystä. (Alon & Vidovic, 2015.) EU:n uusi lainsäädäntö määrää tilintarkastajan suorittamaan rajoitetun varmuuden antavan varmennuksen yrityksen kestävyysraportoinnista, minkä lisäksi tilintarkastajan tulee varmentaa kestävyysraportoinnin yhdenmukaisuus kestävyysraportointistandardien kanssa. Tulevaisuuden tavoitteena on kohtuullinen varmuustaso kestävyysraportoinnin varmennuksessa. Michelon ym. (2015) korostavat nimenomaan tiukkojen riippumattomien varmennusprosessien tärkeyttä, jotta sidosryhmille voidaan taata riittävä varmuus raportoitujen kestävyystietojen uskottavuudesta, täydellisyydestä ja olennaisuudesta.

On huomioitava, että kestävyysraporteissa esitetty tieto on usein luonteeltaan laadullista ja raportit voivat olla hyvin narratiivisia verrattuna taloudellisiin raportteihin (Michelon ym., 2021). Koska kaikkia sosiaalisia ja ympäristöön liittyviä asioita ei voida raportoida niiden taloudellisten kustannusten ja hyötyjen perusteella, on varmuuden antaminen tämäntyyppiselle raportoinnille erilainen prosessi kuin perinteisessä taloudellisessa raportoinnissa. Yleisesti oletetaan, että kestävyysraportoinnin varmennus antaa uskottavuutta kestävä kehityksen tiedoille ja varmennusten perimmäinen pyrkimys onkin vastata sijoittajien ja muiden sidosryhmien huolenaiheeseen kestävyysraporttien luotettavuudesta (Michelon ym., 2021). Niin kuin kestävyysraportointia itsessään, myös raporttien varmennusta voidaan pitää symbolisena käytäntönä, jota yritykset käyttävät vaikuttaakseen sidosryhmien käsityksiin yritysten sitoutumisesta kestävyysraportointiin. Michelin ym. (2015) tutkimustuloksesta selviää, että varmennuslausuntojen käytön lisääntymisestä huolimatta on paljon epäselvyyttä sen tavoitteiden, laajuuden ja menettelytapojen suhteen.

Aineistona käytettyjen tutkimusten tuloksissa korostuu CSR-direktiivi ja sen tuomat muutokset ja niiden myötävaikutukset kestävyysraportoinnin luotettavuuteen. Sen lisäksi esimerkiksi Dinh ym. (2022) nostavat esiin yksittäisiä luotettavuutta mahdollisesti parantavia tekijöitä, kuten automatisoitujen tekstianalyysien hyödyntäminen, jolloin tiedon objektiivisuus ja jäljitettävyys paranisi. On kuitenkin huomioitava, ettei kestävyysraportoinnin vaikutuksista ole paljoa empiiristä näyttöä. Näin ollen keskustelu erilaisista luotettavuuteen vaikuttavista tekijöistä ja esimerkiksi pakollisten kestävyysraportointistandardien mahdollisista vaikutuksista perustuu suurelta osin yritysten yhteiskuntavastuuta koskevien todisteiden ekstrapoloimiseen. (Michelon ym., 2021).

5. JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI

5.1 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli muodostaa yleiskuva kestävyysraportoinnin luotettavuudesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä Euroopan Unionissa. Tutkimuksessa on erityisesti kiinnitetty huomiota CSR-direktiiviin ja sen tuomiin vaikutuksiin, joista keskeisimpänä on raportoinnin varmennuksen pakollisuus. Tutkimustulosten perusteella kestävyysraportoinnin luotettavuutta pidetään tärkeänä kysymyksenä, sillä raportointi vaikuttaa suuresti yrityksen sidosryhmien, erityisesti sijoittajien, päätöksentekoon. Kestävyysraportoinnin luotettavuuteen vaikuttavista tekijöistä ei olla täysin yksimielisiä, mutta yleinen käsitys aiheesta vaikuttaa olevan se, että luotettavuus on menossa parempaan suuntaan. Tämän tutkimuksen aineistona käytettyjen tutkimusten tuloksista löytyi tekijöitä, jotka parantavat kestävyysraportoinnin luotettavuutta, mutta nämä tekijät eivät olleet yksiselitteisiä, vaan ne sisälsivät paljon haasteita. Haasteiden lähtökohtana on kestävä kehityksen moninaisuus ja sen erilaiset tulkinnat. Dinh ym. (2022) toteavat tutkimuksessaan, ettei kestävä kehitys ole yhtenäistä universaalia määritelmää, mikä on lähtökohtana heikko kestävyysraportoinnille, jonka tavoitteena on olla vertailukelpoista. Useimmissa tutkimustuloksissa todettiin kuitenkin positiivinen yhteys EU:n CSR-direktiivin ja kestävyysraportoinnin uskottavuuden ja luotettavuuden välillä. Tutkimustulosten perusteella on selvää, että EU ja Eurooppa ovat edelläkävijöitä kestävyyskentällä.

Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen avulla arvioitiin, että kestävyysraportoinnilla on yleisellä tasolla positiivinen vaikutus informaation epäsymmetrian kaventajana. Ilman kestävyysraportointia sidosryhmien olisi hankala havaita kestävyysliittyviä asioita yrityksen toiminnasta. Kestävyysraportointi antaa yrityksille mahdollisuuden avoimeen ja läpinäkyvään viestintään, mikä voi vähentää sidosryhmien epävarmuutta yrityksen toiminnasta ja näin ollen vahvistaa luottamusta. Toisaalta puutteet kestävyysraportoinnin ohjeistuksissa ja standardeissa voivat lisätä epäsymmetristä informaatiota, mikä taas nostaa CSRD:n ja kestävyysraporttien varmennuksen merkitystä. CSR-direktiivin tuomat vaatimukset auttavat

yrittäjiä raportoimaan olennaisesta tiedosta, sillä se määrittelee tarkemmin, mitä kestävyysraportoinnin tulee sisältää. Tämä on merkityksellistä, sillä monissa aineistona käytetyissä tutkimuksissa suhtauduttiin kriittisesti nimenomaan kestävyysraportoinnissa esitetyn tiedon olennaisuuteen. Esimerkiksi Michelin ym. (2015) tutkimustulosten mukaan suuremman tietomäärän esittäminen voidaan kokea olennaisen tiedon salaamisena ja todennäköisemmin pyrkimisenä sidosryhmien vaikutelmien hallintaan kuin oikeasti vastuullisuuden työkaluna. Kaiken kaikkiaan CSR-direktiivin myötä yritykset ovat velvollisia raportoimaan tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin kestävyysraporttien liittyvistä asioista, mikä auttaa sidosryhmiä luomaan paremman kuvan yrityksen kestävyystoimista ja näin ollen vähentää informaation epäsymmetriaa yrityksen ja sen sidosryhmien välillä. Lisäksi informaation epäsymmetriaa vähentää se, että direktiivi edellyttää kestävyysraporttien julkisuuden ja saatavuuden kaikille kiinnostuneille.

CSR-direktiivin myötä kestävyysraporttien varmennuksesta tulee jatkossa pakollista, minkä vuoksi sen tuomiin vaikutuksiin on syytä kiinnittää huomiota. Varmennuksen osalta merkittäviä huomiota ovat Michelin ym. (2015) sekä Michelin ym. (2021) tutkimustulokset siitä, että kestävyysvarmennuksen perimmäisenä tarkoituksena on vastata yrityksen sidosryhmien huolenaiheeseen raporttien luotettavuudesta, minkä vuoksi he pitivät ulkoista varmennusta yhtenä avainelementtinä kestävyysraporttien luotettavuuden lisäämisessä. Toisaalta varmennuksen tavoitteista, laajuudesta ja menettelytavoista on paljon epäselvyyttä, minkä takia varmennus ei yksinään ratkaise luotettavuutta koskevaa kritiikkiä. Koska kestävyysraportointi on luonteeltaan laadullista ja Michelin ym. (2021) mukaan hyvin narratiivista verrattuna taloudelliseen raportointiin, on myös varmuuden antaminen tämäntyyppiselle raportoinnille haastavaa. Tutkimustulosten perusteella varmennusta pidetään siis yleisesti luotettavuutta lisäävänä tekijänä, mutta siihen tulee suhtautua kriittisesti, eikä sen tuomiin vaikutuksiin voida täysin tukeutua, vaan on keksittävä myös muita tapoja luotettavuuden lisäämiseksi. Tässä tutkimuksessa tarkastelluissa aikaisemmissa tutkimuksissa varmennuksen yhteydessä puhuttiin yleisesti tilintarkastajista, mutta tulosten perusteella ei voida täysin puhua vain tilintarkastajien roolista, sillä tutkimuksissa ei tarkemmin eroteltu muun varmennuspalvelun tarjoajan ja tilintarkastajien roolia varmennuksessa. Voidaan kuitenkin olettaa, että tilintarkastajilla on keskeinen rooli kestävyysraportoinnin luotettavuuden lisäämisessä, sillä tällä hetkellä he suorittavat varmennuksista suurimman osan. Lisäksi tilintarkastajilla voidaan nähdä olevan keskeinen rooli yrityksen johdon ja sen sidosryhmien mahdollisten erilaisten intressien synnyttämässä päämies-agentti-ongelmassa. Keskeinen rooli perustuu pitkälti

kestävyysraportoinnin varmennukseen, sillä tilintarkastaja voi riippumattomuudellaan ja ammattitaidollaan arvioida yrityksen kestävyyyteen liittyviä toimia ja antaa niistä ajantasaista ja luotettavaa tietoa.

Kaiken kaikkiaan tutkimus loi kokonaisvaltaisen ja kriittisen kuvan kestävyysraportoinnin luotettavuudesta EU:ssa tänä päivänä, minkä lisäksi se arvioi luotettavuuden tulevaisuuden suuntaa. Aiempien tutkimusten eriävät mielipiteet eri tekijöiden vaikuttavuudesta ja kyseenalaistaminen ovat todisteita siitä, että kestävyysraportoinnin luotettavuudessa on ja tulee olemaan vielä tulevaisuudessakin ongelmia. On kuitenkin huomioitava, että kestävyysraportoinnin kenttä on vielä tuore ja muuttuu jatkuvasti. Tutkijat näkevät tällä kentällä valtavaa potentiaalia ja mahdollisuuksia hyötyä kestävyysraportoinnista entistä tehokkaammin.

5.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi ja jatkotutkimus-mahdollisuudet

Kuten aina, tähänkin tutkimukseen liittyy tiettyjä rajoitteita, jotka on huomioitava tutkimuksen tuottaman tiedon tulkinnassa. Tutkimuksessa on tietoisesti rajattu joitakin ilmiöön liittyviä kokonaisuuksia tutkimuksen ulkopuolelle. Näillä kokonaisuuksilla olisi voitu tuoda tutkimukseen erilainen näkökulma tulosten tarkasteluun. Lisäksi tulosten tarkasteluun liittyy aina laadullisessa tutkimuksessa mahdollisuus inhimilliseen virheeseen ja näin ollen väärään tulkintaan. Epävarmuutta lisää se, että kestävyysraporteissa esitetty tieto on osaltaan tulevaisuutta koskevaa tietoa ja luonteeltaan laadullista. Lisäksi kestävyysraportoinnin kentän moninaisuus ja tuoreus sekä muutokset lainsäädännössä lisäävät epävarmuutta. Koska CSR-direktiiviä ei ole vielä sovellettu täysimääräisesti, on sen tuomia vaikutuksia kestävyysraportoinnin luotettavuuteen mahdotonta todeta varmasti. CSR-direktiivi astuu voimaan vuonna 2024, joten tulosten osalta on syytä huomioida, että direktiivin vaikutusten arvioiminen perustuu pitkälti yritysten kestävyysraportointia koskevien todisteiden ekstrapoloimiseen. On myös huomioitava, että kestävyysraportoinnin luotettavuuteen vaikuttavat tekijät eivät ole saaneet juurikaan empiiristä tukea. Täysin varman tulkinnan ja kiteytyksen tekeminen aiheesta on haastavaa eri tutkimusten kuvaillessa kestävyysraportoinnin luotettavuutta hieman eri tavalla. Tutkimuksista saadut tulokset mahdollistavat kuitenkin kattavan yleiskuvan muodostamisen.

Koska kestävyysraportoinnin kenttä uudistuu jatkuvasti, mahdollistaa se useita eri jatkotutkimusmahdollisuuksia. Tämän tutkimuksen tulokset ovat muodostuneet aikaisemmin tehdystä tutkimuksesta ja olisi tärkeää saada aiheesta myös empiiristä tutkimusta. Varsinkin koska luotettavuuteen vaikuttavat tekijät eivät ole saaneet juurikaan empiiristä tukea, olisi merkittävää tehdä empiiristä tutkimusta siitä, miten eri tekijät vaikuttavat luotettavuuteen sekä positiivisesti että heikentävästi. Tämä tutkimus on rajattu käsittelemään kestävyysraportointia Euroopan Unionin näkökulmasta, minkä lisäksi varmennuksen tarkastelu on rajattu tilintarkastajien näkökulmaan. Tutkimustulosten yleistämiseksi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi käsitellä kestävyysraportoinnin luotettavuutta myös muualla maailmassa ja varmennusten teemaa muiden alan asiantuntijoiden näkökulmasta. Näiden lisäksi muita mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita on paljon. Erityisesti alan lainsäädännön murros ja sen vaikutukset eri kokoiisiin yrityksiin olisi merkittävä tutkimusaihe.

LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet

- Alon, A., & Vidovic, M. (2015). Sustainability Performance and Assurance: Influence on Reputation. *Corporate Reputation Review*, 18(4), 337–352. <https://doi.org/10.1057/crr.2015.17>
- Amel-Zadeh, A., & Serafeim, G. (2018). Why and How Investors Use ESG Information: Evidence from a Global Survey. *Financial Analysts Journal*, 74(3), 87–103. <https://doi.org/10.2469/faj.v74.n3.2>
- Bae, S. M., Masud, M. A. K., & Kim, J. D. (2018). A cross-country investigation of corporate governance and corporate sustainability disclosure: A signaling theory perspective. *Sustainability (Basel, Switzerland)*, 10(8), 2611–. <https://doi.org/10.3390/su10082611>
- Byrch, C., Milne, M. J., Morgan, R., & Kearins, K. (2015). Seeds of hope? Exploring business actors' diverse understandings of sustainable development. *ACCOUNTING AUDITING & ACCOUNTABILITY JOURNAL*, 28(5), 671–705. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-08-2013-1438>
- Dinh, T., Husmann, A., & Melloni, G. (2023). Corporate Sustainability Reporting in Europe: A Scoping Review. *Accounting in Europe*, 20(1), 1–29. <https://doi.org/10.1080/17449480.2022.2149345>
- Farooq, M. B., & de Villiers, C. (2017). The market for sustainability assurance services: A comprehensive literature review and future avenues for research. *Pacific Accounting Review*, 29(1), 79–106. <https://doi.org/10.1108/PAR-10-2016-0093>
- Freeman, R. E. (2010). *Strategic management : a stakeholder approach*. Cambridge University Press.
- Gürtürk, A., & Hahn, R. (2016). An empirical assessment of assurance statements in sustainability reports: smoke screens or enlightening information? *Journal of Cleaner Production*, 136, 30–41. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.09.089>
- Healy, P. M., & Palepu, K. G. (2001). Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature. *Journal of Accounting & Economics*, 31(1), 405–440. [https://doi.org/10.1016/S0165-4101\(01\)00018-0](https://doi.org/10.1016/S0165-4101(01)00018-0)
- Horsmanheimo, P., Kaisanlahti, T., & Steiner, M.-L. (2017). *Tilintarkastuslaki ja EU:n uudistunut tilintarkastussääntely : kommentaari (2., uudistettu painos.)*. Alma Talent.
- Hummel, K., & Szekely, M. (2022). Disclosure on the Sustainable Development Goals - Evidence from Europe. *Accounting in Europe*, 19(1), 152–189. <https://doi.org/10.1080/17449480.2021.1894347>
- Jensen, M. C. & Meckling, W. H. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs, and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 305–360.
- Krasodomska, J., Zieniuk, P., & Kostrzewska, J. (2023). Reporting on Sustainable Development Goals in the European Union: what drives companies' decisions? *Competitiveness Review*, 33(1), 120–146. <https://doi.org/10.1108/CR-12-2021-0179>

- Lyon, T. P., & Montgomery, A. W. (2015). The Means and End of Greenwash. *Organization & Environment*, 28(2), 223–249. <https://doi.org/10.1177/1086026615575332>
- Manes-Rossi, F., Tiron-Tudor, A., Nicolò, G., & Zanellato, G. (2018). Ensuring more sustainable reporting in Europe using non-financial disclosure-de facto and de jure evidence. *Sustainability (Basel, Switzerland)*, 10(4), 1162–. <https://doi.org/10.3390/su10041162>
- Merkel-Davies, D. M., & Brennan, N. M. (2017). A theoretical framework of external accounting communication: Research perspectives, traditions, and theories. *ACCOUNTING AUDITING & ACCOUNTABILITY JOURNAL*, 30(2), 433–469. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-04-2015-2039>
- Michelon, G., Pilonato, S., & Ricceri, F. (2015). CSR reporting practices and the quality of disclosure: An empirical analysis. *Critical Perspectives on Accounting*, 33, 59–78. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2014.10.003>
- Michelon, G., Trojanowski, G., & Sealy, R. (2021). Narrative Reporting: State of the Art and Future Challenges. *Accounting in Europe*, 19(1), 7–47. <https://doi.org/10.1080/17449480.2021.1900582>
- Primec, A., & Belak, J. (2022). Sustainable CSR: Legal and Managerial Demands of the New EU Legislation (CSRD) for the Future Corporate Governance Practices. *Sustainability (Basel, Switzerland)*, 14(24), 16648–. <https://doi.org/10.3390/su142416648>
- Ruiz-Barbadillo, E., & Martínez-Ferrero, J. (2020). What impact do countries have on levels of sustainability assurance? A complementary-substitutive perspective. *Corporate Social-Responsibility and Environmental Management*, 27(5), 2329–2341. <https://doi.org/10.1002/csr.1967>
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan Yliopiston Julkaisuja. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Scott, W. R. (2015). *Financial accounting theory* (7th ed.). Pearson.
- Stolowy, H., & Paugam, L. (2023). Sustainability Reporting: Is Convergence Possible? *Accounting in Europe*, ahead-of-print(ahead-of-print), 1–27. <https://doi.org/10.1080/17449480.2023.2189016>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Tammi.
- Vanhala, A., Ristaniemi, M., & Dahlqvist, M. (2022). *Yritysvastuu & oikeus*. Kauppakamari.

Muut lähteet

Accountancy Europe. n.d. Verkkosivu. <https://accountancyeurope.eu> [Viitattu 20.3.2023].

Euroopan komission ehdotus. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021PC0189&from=FI>

Euroopan Neuvosto & Euroopan Unionin Neuvosto. 2022. Neuvostolta lopullinen hyväksyntä yritysten kestävyysraportointia koskevalle direktiiville. <https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2022/11/28/council-gives-final-green-light-to-corporate-sustainability-reporting-directive/> [Viitattu 20.3.2023]

Euroopan parlamentti & neuvosto. 2022. EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI (EU) 2022/1239 asetuksen (EU) N:o 537/2014, direktiivin 2004/109/EY, direktiivin 2006/43/EY ja direktiivin 2013/34/EU muuttamisesta yritysten kestävyysraportoinnin osalta. Julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä L 231, 26.7.2022, sivut 15–61. Saatavilla: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L1239&from=EN> [Viitattu 9.3.2023].

GRI. n.d. Verkkosivu. <https://www.globalreporting.org> [Viitattu 9.3.2023].

International Organization of Securities Commissions. 2020. Sustainable Finance and the Role of Securities Regulators and IOSCO. <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD652.pdf> [Viitattu 21.3.2023].

Suomen Tilintarkastajat ry. 2022. ESG-tietojen varmentaminen uuden kestävyysraportointidirektiivin mukaan. <https://tilintarkastajat.fi/artikkelit/esg-tietojen-varmentaminen-uuden-kestavyysraportointidirektiivin-mukaan/> [Viitattu 20.3.2023].

Suomen YK-liitto. n.d. Verkkosivu. <https://www.ykliitto.fi/kestava-kehitys> [Viitattu 20.3.2023].

Technical Readiness Working Group, IFRS. 2021. General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information Prototype. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/groups/trwg/trwg-general-requirements-prototype.pdf>